

VÁSÁRY ISTVÁN

EGY EURÁZSIAI TÖRÖK TÖRZSSZÖVETSÉG

A KUN-KIPCSAKOK

A magyarországi Kis- és Nagykunságot mint földrajzi nevet mindenki jól ismeri, és történeti tanulmányaiból arra is emlékezhet, hogy ez a terület az 1239-ben IV. Béla magyar királytól menedéket kért, majd bebocsátást nyert keleti népről, a kunokról kapta nevét. A kunok néhány évszázad alatt nyelvileg teljesen elmagyarosodtak, s csak a magyarság egy földrajzi-néprajzi csoportjaként tartják számon őket, elsősorban a néprajztudományban. A kunok magyarországi bebocsátásuktól napjainkig tartó történetével a hazai történeti, régészeti, néprajzi és nyelvészeti kutatások sokat foglalkoztak, sok eredmény született, bár több megoldandó kérdés ma sincsen tisztázva. Ezzel szemben a kunok betelepülés előtti története közel sem ilyen jól ismert, annak ellenére, hogy e kutatásokban olyan kiváló magyar tudósok is részt vettek, mint Györffy György és Czeglédy Károly. Az utóbbi negyven év nemzetközi kutatása (B. E. Kumekov, Sz. M. Ahinzsanov, Peter B. Golden) sok újat hozott, melyek nem igazán váltak a hazai kutatások részévé.

Kun lovas íjász, 13-14. század. A *Képes krónika* és a *Szent László-legendá* freskóinak ábrázolásai, valamint korabeli régészeti leletek alapján készítette Boldog Zoltán (2017)

A magyarországi kunok eredete utáni nyomozás a belső-ázsiai török-mongol világba vezet el minket. Őseiket – a kimek törzsszövetség tagjaként – már jóval kelet-európai megjelenésük előtt, a 9. században a délnyugat-szibériai sztyeppevidéken, az Artis folyó középső folyásának területén találjuk. Ez idő tájt az eurázsiai sztyeppeövezet legészakabbra lakó törzsszövetségét alkották, közel a szibériai erdőövezethez. Éppen az utóbbi közelsége tette lehetővé, hogy elinduljanak a primitív állammá szerveződés útján, ugyanis szinte predesztinálva voltak, hogy a prémgyűjtő erdei, szibériai népek kereskedelmét a déli, iszlám világ felé közvetítsék. Az iszlám országai a prémet mint fontos fényűzési cikket a szibériai tajgavidékről szerezték be, s közvetítőként a ligetes sztyeppe és a sztyeppevidék népei adódtak.

KIMEK-KIPCSAK TÖRZSEK

A kimek törzsszövetség a belső-ázsiai nomád török-mongol világ része volt, de etnikai összetételét nem tudjuk pontosan megállapítani. Feltehetően török és mongol etnikai csoportok egyaránt alkotóelemei voltak. Utóbbira utal a 11. századi perzsa történetíró, Gardízi megjegyzése, aki szerint a kimekek a tatároktól eredtek, a kimek törzsek között pedig több olyat is felsorol, mint a bajandur vagy ejmür, mely törzsneveket a törökség más részén, elsősorban az oguzok között találjuk meg.

A korai kimek törzsszövetségnek eredetileg tagja lehetett az a kipcsak törzs, melynek szállásterülete elsősorban a középső Isim és Tobol folyók vidékén volt, kissé nyugatra a kimek központi területektől. A kipcsak népnév először a 759–760-ból származó sine-uszui rovásírásos ujgur feliraton fordul elő, de a népnév etnikai konnotációja nem világos. Mindenesetre a 10. századtól kezdve a forrásokból a kimek név kikopik, helyét átveszi a kipcsak terminus. Ez jól jelzi, hogy a politikai hatalmat erre az időre már a kipcsakok szerezték meg, akik

feltevéseink szerint mind nyelvileg, mind kulturálisan a kimekekhez álltak közel, hiszen ugyanannak a török-mongol világnak a részei voltak.

Az 1030-as évekre a nomád kipcsak törzsszövetség részben lehúzódott a mai Kazak-sztyeppe hatalmas területére, elúzvén onnan a rokon oguz vagy új törzseket (a korabeli orosz forrásokban torki, tehát türk néven szerepelnek), amelyek immár visszaszorultak a Jajik (ma Urál) és Volga folyók közti területre, míg a besenyők – szintén nyugati török törzsszövetség – a Volga és az Al-Duna közti területet látkák, mely a későbbi Ukrajna, Moldva és Havasalföld vidékét foglalta magába. Természetesen e határok, tekintettel

a nomád életforma helyváltoztató jellegére, igencsak hozzávetőlegesek.

A 9. század közepén zajlott le az a nagyméretű eurázsiai nomád népmozgás, melynek eredményeképpen a kipcsak törzsszövetség megjelent a pontusi régióban, az orosz fejedelemségektől délre eső pusztai területeken, elúzvén onnan a besenyőket. Ezt a történeti eseményt a perzsa Marvazi (1120 k.) és az örmény Edesszai Máté (Matteos Urfaci, megh. 1142) írta le. Figyelemre méltó, hogy míg Marvazi egy kun népről beszél, addig Edesszai Máté a xarteszk' népről szól ugyanezzel az eseménnyel kapcsolatban (a '-k' az örményben a többes szám jele). Ugyanakkor a 11. század közepének különböző forrásai más és más néven emlékeznek meg a Fekete-tenger vidékén feltűnt új nomád hódítókról.

A NÉVADÁS KÉRDŐJELEI

A bizánciak Kumanoi/Komanoi, a latin források Cuman/Comani/Cuni, a német források Valwen, az orosz források Polovcy (a Polovec szó többes száma) néven emlegetik ugyanazt a népet. Az örmény, német és orosz elnevezések nyilvánvalóan a kuman/koman önnevezés fordításai, mely név eredeti jelentése „halvány, sápadt” volt (több feltételezés is van arról, hogy miért: vagy személyre, vagy a lovak színére vonatkozhatott). A koman/kuman név és különböző fordításainak összefüggése egészen nyilvánvaló volt a kortársak számára, amit olyan megjegyzések bizonyítanak, mint például egy 1241-es latin forrás „Comani, quos Theutonice Valwen appellamus”, vagyis „Kumanok, akiket németül fakóknak nevezünk” mondata.

Bár a 11. század közepén a Pontus-vidéken feltűnt nomád törzsszövetség a kuman/koman nevet, illetve ennek különböző nyelvű fordításait viselte, a források többsége, így a mongol, a muszlim (arab, perzsa) és a kínai források végig a kipcsak elnevezést használták. A kuman név, egyedüli kivételként, a szicíliai arab Idriszínél (1099–1165/66) fordul elő, de ő is nem muszlim forrásból kölcsönözhetette e terminust. Egyedül a magyar nyelvben nevezik ezt a népet kunnak (a magyarországi latin forrásokban Cuni), nyilván az 1241 után Magyarországra telepedett

Kun lovas íjász, 13–14. század

nép önelnevezése alapján. Az általános vélemény szerint a kun népnév ugyanannak a *ku- / *ko- „halvány, sápadt” török tőnek a származéka, mint a kuman, koman szó. (Mindössze Györffy György képviselte azt az egyéni álláspontot, hogy a magyar kun elnevezést külön kell választanunk a keleti forrásokban, így Marvazínál és Bírúninál tényleg szereplő kun népnévtől, s a magyar nevet a hun népnévből kell eredeztetni. Védhetetlen feltételezés, a kuman és kun nevek feltétlenül összetartoznak, s a magyar kun név csak a kunok egyik önelnevezésére vezethető vissza.)

Felmerül a kérdés, mi lehet az oka a muszlim és nem muszlim források eltérő névhasználatának. Marvazi fentebb említett szövege alapján állíthatjuk, hogy a kipcsak és a kuman eredetileg két különböző nép volt. A kumanok vagy kunok a Sárga folyó (Huang He) nagy kanyarulatától keletre éltek, olyan nesztoriánus török népek társaságában, mint az öngütök, s maguk is az ujuguroktól hozzájuk került nesztoriánus kereszténység hívei lehettek. A 10. század végén a kelet-belső-ázsiai, mongol nyelvű kitajok terjesztették ki

uralmukat e területre, s a kitaj terjeszkedés nyilván sok törzset kényszerített elvándorlásra, így a kumanokat is. A kun vagy kuman törzsek nyugat felé vonultak, és néhány évtized múltán, a 11. század közepén már a kipcsak törzsek délnyugat-szibériai és kazak-sztyeppe területén találjuk őket.

Egy részleteiben ismeretlen s így követhetetlen etnikai folyamat indult a két török törzsszövetség között, melynek csak az eredménye világos előttünk: a 12. század végére, néhány nemzedéknyi idő alatt a kipcsakok és a kunok összeolvadtak. Egy kulturális és politikai nivelláció zajlott le, mely a két törzsszövetség kulturális és nyelvi közelségét tekintve nem meglepő. A 12. század végétől kezdve lehetetlen különbséget tennünk az ugyanannak a törzsszövetségnek a megjelölésére használt különböző elnevezések között. Ahogyan J. Marquart, a kun történet legjelentősebb kutatója fogalmazott: „A 12. század vége óta a kipcsak, a polovci és a koman neveket már nem lehet egymástól szétválasztani.” A legfrappánsabb példa, mely a jelzett fúziót illusztrálhatja, a mongol kori ferenccses utazó, Willelmus Rubruc 1255-ös

útleírásában található. Miután a Krímet elhagyták s keleti irányban folytatták útjukat, így ír: „Itt szoktak volt a kipcsaknak mondott kunok legeltetni; a németek valaninak nevezik őket, tartományukat pedig Valaniának; [...] Az egész területen a kipcsakok és kunok laktak, sőt még a Donon túl az Etilig [Volga] is.” Egy másik helyen pedig: „E két folyó [t. i. a Don és a Volga] között elterülő földeken, hol utunk vezetett, a kipcsak kunok laktak, mielőtt a tatárok meghódították őket.” Ezért van tehát, hogy mi is gyakorlati megfontolásból a kun-kipcsak összetett terminust használjuk.

SZTYEPEI NOMÁDOK

A 12. század végére, a 13. század elejére a kipcsak-kun törzsszövetség az Irtis folyó középső folyásától a Kazak-sztyeppén át az Al-Dunáig terjedő hatalmas sztyeppe területen uralkodott, de ezt a tágas földet az 1241-es mongol hódítást megelőzően sohasem fogta össze politikailag erős központi hatalom. Nem létezett egységes kun-kipcsak birodalom, hanem az egyes

Kun sírhalom
és áldozóhely,
12-13. század

Il. Igor novgorod-szeverszki fejedelem (1151–1202) hadjárata a kunok (polovecek) ellen, 1185. Ivan Bilibin illusztrációja az Igor-énekhez, 1941

kun-kipcsak csoportok saját törzsi vezetőik, fejedelmeik alatt önálló politikát folytattak, gyakran beavatkozva a szomszédos letelepült civilizációk politikai történéseibe, így az orosz fejedelemségek, Bizánc, a Kaukázus és Hvárezm térségeiben.

A kun-kipcsak törzsszövetségek uralta hatalmas, füves pusztai sávot a korabeli források egészen a mongol hódításokig nem tudták belátni, így egy-egy elnevezéssel sem illették. Az északkeleti és keleti területek neve Kip-

csak-puszta volt a muszlim forrásokban, mely a perzsa Dast-i Kipcsak elnevezés fordítása. Később ez a terminus nyugatabbra is tolodott, és a mai dél-orosz, ukrainai részt is beleértették. A kun-kipcsak terület középső része, a Don–Dnyeper vidéke volt az orosz fejedelemségek számára a „polovecek földje” (orosz *Zemlja poloveckaja*), míg a Kárpátoktól a Dnyeszterig terjedő területet, amelyre az európaiaknak volt bizonyos rálátásuk, Cumanianak nevezték a latin források. A kunok országa teljes kiterjedésében csak az 1241-es tájárjárást követően vált ismertté a kortársak számára, főleg a híres domonkos és ferences utazók leírásai nyomán.

1246-ban Plano Carpini személyesen utazott át a kunok egész országán, melyen négy folyó, a Dnyeper, a Don, a Volga és a Jajik (ma Urál) haladt át.

A kun-kipcsak terület keleti határa ekkor a Jajik (Urál) folyó volt, amelyen túl már a kunokkal rokon kanglik országa kezdődött. Egy arab forrásban, a szicíliai Idriszínél (1099–1165/66) előfordul a Fehér- és Fekete-Kunország elnevezés is, mely, mint maga a Kumaniija terminus is, valamilyen nyugati forrásból kerülhetett Idriszí munkájába. A magyar Kézai Simon krónikájában (1282/83 k.) is szerepel a fehér és fekete kunok országa, de sajnos ezek a források nem adnak közelebbi tájékoztatást arról, hogy hol feküdtek ezek a területek. Mindenesetre úgy tűnik, hogy eredeti kun elnevezések fordításai lehetnek, hiszen tudjuk, hogy a török nomádoknál a színek égtájakat is jelöltek, a fekete északot, a fehér pedig nyugatot.

Peter B. Golden meggyőzően fejti ki, hogy a kínai nagy faltól a Kárpát-medencéig a belső-ázsiai nomád törzsek és törzsszövetségek akkor tudtak eljutni az államiság küszöbére, ha a környező civilizált államok olyan fejlettségi szintre értek, azaz gazdasági és politikai erejük annyira megnőtt, hogy ez a hagyományos nomád-civilizált szimbiózist, az áruk és eszmék békés cseréjét már lehetetlenné tette. A nomád ekkor folyamodott hatalmas katonai erejéhez és lépett a környező államok meghódításának útjára, majd e hódítások nyomán, sokat tanulva a letelepedett „városlakók”-tól, kialakította államszervezetét. A hiungnok vagy ázsiai hunok (Kr. e. 3. sz.–Kr. u. 2. sz.), az európai hunok (Kr. u. 4–5. sz.), majd a türkök (Kr. u. 6–8. sz.) és végül a tatárok/mongolok (13–14. sz.) a legismertebb példák erre a belső-eurázsiai történelemből.

Ezeket a nagy történelmi korszakokat leszámítva a nomád világ élte saját törzsszövetségi életét, s a környező civilizációkkal csak mint kereskedelmi partner és katonai segéderő (zsoldos-sereg) lépett kapcsolatba. A nomádok életében ezt az államiság előtti korszakot és módszert nevezi Golden az állam nélküli sztyeppe alkalmazkodásnak („*stateless adaptation in the steppe*”). Ennek egyik legjobban ismert és adatolt korszaka éppen a kun-kipcsak törzsszövetségek világa. A késő 12. századi zsidó utazó, Ratisbonai (Regensburgi) Petahja jellemzi legjobban ezt az állapotot: „*nincsen királyuk, csak fejedelmeik és nemes családjaik.*” Minden egyes kun-kipcsak csoport szoros kereskedelmi és katonai kapcsolatban állt a hozzá legközelebb eső állammal.

Így keleten elsősorban Hvárezm államával érintkeztek, mely ez idő tájt már a muszlim arab–perzsa civilizáció egyik központja volt. Forrásaink sokszor jelzik, hogy a hvárezmieket nemegyszer használták kipcak zsoldosokat, és a kipcak és hvárezmi előkelők között nem volt ritka a házassági kapcsolat.

KUN BEFOLYÁS KELET-EURÓPÁBAN

Talán kevésbé ismert a magyar tudományban az a nagy befolyás, amelyre a kunok a kaukázusi Grúz Királyságban tettek szert. David Agmasenebeli király (1089–1125) uralkodása alatt, akit házassági kapcsolat fűzött a kunokhoz, jelentős kun betelepülés történt Georgiába. A kunok katonailag segítették Grúzia védelmét a terjeszkedő szeldzsuk-törökökkel szemben, és később is készséges szolgálói voltak a királynak a nemesség elleni harcaiban. A jelentős számban betelepült kunok keresztények lettek és fokozatosan beolvadtak a grúzokba. Ugyanaz az asszimilációs folyamat indult el tehát itt is, mint a Magyar Királyságban jó száz év múlva, a kunok betelepülése után.

Európában talán az orosz fejedelemségek és a Don–Dnyeper menti kun

csoportok kapcsolata a legismertebb. Itt is, miként Hvárezmben és Georgiában, a kun előkelők beházasodtak az orosz fejedelmek és arisztokrácia családjaiba, s katonai segédsapattként állandóan készen álltak, hogy egyik orosz fejedelmet megsegítsék a másikkal szemben. Ezekről az eseményekről részletesen tudósítanak az orosz források, különösen az évkönyvek. Ebbe a korszakba vezet el minket a híres óorosz *Igor-ének* is (teljes címén *Szlovo o polku Igoreve*, azaz *Ének Igor hadáról*), mely egy helyi eseményt, Igor Szvjatoszlavics novgorod-szeverszki fejedelemnek a Don-vidéki polovecek, azaz kunok elleni sikertelen hadjáratát (1185) énekli meg epikus szárnyalással. A 11. században azokat a kun csoportokat, melyek nem léptek szövetségi viszonyra az orosz fejedelmekkel, az orosz források *dikie polovcynak*, azaz „vad kunok”-nak nevezték.

1091, a lebulioni győztes csata után, amikor a bizánciaknak kun segédlettel sikerült megtörniük a másik nomád török szövetség, a besenyők balkáni hatalmát és befolyását, a Dnyepertől nyugatra élő kun törzsek állandó szereplői lettek a Dunától délre, a Balkánon zajló eseményeknek. A 12–13. századi bizánci történelem szerves részévé vált a kun jelenlét. A kunok te-

vékenyen részt vettek Bizáncnak a latinok ellen folytatott küzdelmében a IV. kereszties hadjárat előtt és után egyaránt. A kunoknak azonban nem voltak hosszabb távú stratégiai céljaik, mindössze a rablás általi hadisarcra és zsákmányszerzésre gondoltak. Bár fontos katonai szerepet játszottak a bizánciak, a latinok és a vlakho-bolgárok hadjárataiban, hosszú távon nem jelentettek komoly veszélyt egyik háborúzó fél számára sem.

De ez a szerepük a 12. század végétől megváltozott. Közismert a kunok szerepe a Második Bolgár Birodalom restaurálásában 1185–1186-ban és az azt követő eseménysorban. Ez utóbbinak, az új bolgár–vlach birodalom alapítóinak, a testvérpár Aszennek és Péternek kun származása közismert. A kunból vlachhá (oláhhá, mai névhasználat szerint románná) vált testvérek a régi bolgár államiság újrateemtői lettek. Az új Bolgár Birodalomban később, a tatár-mongol hódítás után is óriás szerepet játszottak a kunok. Sőt, mivel a mongol hódítás

A csatátér Igor veresége után,
Viktor Vasnyecov festménye, 1880

saját törzsi világukat is felszámolta, egyre inkább vezető szerepet kezdtek játszani a középkori Bulgária életében. A mongol kor után két bolgár dinasztia alapítója is kun származású volt: Terter (uralk. 1280–1292) a terteridáké, Sisman vidini despota (1270-es évek–1310 k.) pedig a sismanidáké (1322–1422). Sisman feltehetőleg Terter rokona volt, Terter pedig az aszenidákkal tartott rokonságot.

A KUN-KIPCSAKOK ÉS A MAGYAR KIRÁLYSÁG

A 11. század végétől egészen a tatárjárás koráig, másfél évszázadon át a kunok voltak a Magyar Királyság legveszélyesebb keleti nomád ellenségei, akik a magyar államiságot ugyan nem veszélyeztették, de állandó betöréseikkel és rablóhadjárataikkal nyugtalanították a magyar határvidéket. Középkori krónikáink erről hűen adnak számot. De az 1200-as évektől kezdve a

magyar kunpolitikában fordulat állt be. Az esemény mögött két tényező húzódik. Egyrészt a domonkos rend megalapításával megélné a keleti keresztény térítés. A források szerint a rend Paulus Ungarus (Magyar Pál) vezetésével magának a rendalapító Szent Domokosnak az utasítására kezdte meg a működését Magyarországon 1221-ben. Cumanában, azaz Kunországban el is indult a misszió, mely egészen a Dnyeper folyóig jutott. A másik tényező az új, félelmetes keleti hódítók, a tatárok vagy más néven mongolok kelet-európai megjelenése volt.

1223-ban a Donyectól nem messze, a Kalka folyónál az egyesült orosz–kun seregek nagy vereséget szenvedtek a tatároktól, és ez meneküléshullámot indított nyugat felé. 1227-ben Barsz (a forrásokban Barc) kun fejedelem népével együtt megkeresztelkedett és elismerte a magyar király fennhatóságát. Erre Róbert esztergomi érsek 1229-ben létrehozta a kun püspökséget a dél-moldvai Milkó központtal, amely *in partibus in-*

fideliūm, azaz a pogány területeken működött. 1233-ban Béla herceg (a későbbi IV. Béla király) felvette a „Magyarország ... és Kunország királyának elsőszülötte” címet. Mindez azt mutatja, hogy a Magyar Királyság élénken érdeklődött a határaitól keletre elterülő Kunország ügyei iránt, és a hittérítést is a befolyás-szerzés politikai céljának rendelte alá.

A kunok vallásáról azt mondhatjuk, hogy mint a legtöbb belső-ázsiai nomád török és mongol nép, a samanizmusnak nevezett népvallást gyakorolta, s a nagy világvallások csak megérintették a kunokat a periféria területein. Persze amint betelepedtek egy-egy országra, az ottani nagy vallásokat rövid időn belül felvették, és nyelvileg is hamar beolvadtak a befogadó társadalomba. Így a grúz és orosz területeken a keleti kereszténységet, míg nyugaton, Magyarországon a katolikus hitet vették fel. Kötöny vezér és népe beköltözésének feltétele a Magyar Királyság területére keresztény hitre térésük volt 1239-ben.

A KUN-KIPCSAKOK NYELVE

A kunok törzsszövetségei az 1223-as kalkai vereség után felbomlottak, s elkezdődött a kun törzsek és nemzetségek szétszórátása. Egy részük eredeti lakóhelyén maradt, ahol a mongol uralom megszilárdulásával létrejött a nyugati mongol állam, az Arany Horda. A tatár-mongol vezető réteg azután néhány nemzedék alatt összeolvadt a Kipcsak-puszta nagyobb létszámú török nyelvű lakosságával. Tehát a kunok nem tűntek el erről a területről, hanem más állami fennhatóság alá kerültek, s hamarosan az új hódítók politikai elnevezését, a tatárt vették fel. A mai krími tatár és kazanyi tatár nyelv, valamint a velük rokon kazak, karakalpak, nogáj, kumük, karacsaj-balkár nyelvek mind az egykori kunok-kipcsakok nyelvjárásaiból alakultak ki a tatár hódítás évszázadai alatt. A szétszórátott, diaszpórába került kunok pedig a befogadó ország nyelvét vették át néhány nemzedék alatt. Georgiában a grúzt, az orosz fejedelemségekben az orosz, Magyarországon magyarok lettek, Bulgáriában bolgárok, a két dunai vlach (román) fejedelemségben pedig románok.

A kunoknak nem volt saját írásbeliségük, fejlett államiság hiányában erre nem volt szükségük. De a kun-kipcsak nyelveket és nyelvjárásokat meglehetősen jól ismerjük 13–14. századi állapotukban, idegen feljegyzések alapján. Legfontosabb ilyen típusú emlékünk a *Codex Cumanicus* (*Kun kódex*) néven ismert unikális kézirat a velencei Marciana Könyvtárból. A kézirat több, különböző kézzel, különböző időben írt füzet kolligátumából áll, a szövegek a 13. század végén és a 14. század első felében íródhattak. Keletkezési helyük a Krím félsziget és az attól északra elterülő egykori kun terület volt. A mongol hódítás utáni régi kun területeken készült iratok a kereskedelem és a hittérítés céljait szolgálták. Az első, latin-perzsa-kun szöszedetet tartalmazó részt, melyet nevezhetünk Ligeti Lajos után a *Kereskedők könyvének*, genovai olaszok készíthették a kaffai olasz kereskedők igényének kielégítésére. A második rész keresztény szent szövegek és imák kun fordításait tartalmazza, elsősorban a kunoknál tevékenykedő német származású keresztény szerve-

tes-hittérítők állíthatták össze; e részt nevezzük utólag a *Hittérítők könyvének*.

A *Codex Cumanicus*, melyet először gróf Kuun Géza adott ki 1880-ban, páratlan értékű és becsű emléke a korai kun-kipcsak nyelvnek és művelődéstörténetnek. A másik szövegemlékcsoport is elsősorban a 14. századból származik, és az egyiptomi mamelukok országában készült a Kipcsak-puszta és a Kaukázus vidékéről beszerzett katonai rabszolgák (mamelukok) eredeti kun-kipcsak nyelvének megismerésére. Ezek arab-kipcsak szöszedetek és nyelvtani leírások arab nyelven. Összefoglaló nevük a turkológiában mameluk-kipcsak nyelvemlékek.

A kun-kipcsakok nyelve, bár törzsi szervezetük részben felbomlott, részben szétszóródott, a mai ún. kipcsak-török nyelvekben él tovább. Ezek a nyelvek nemcsak a kipcsak nyelvi örökséget viszik tovább, hanem a kipcsak törzsi nevet is fenntartották: a mai baskír, kazak, karakalpak, kirgiz, nogáj, krími-tatár etnoszok mint törzs- és nemzetségnevet őrzik a kipcsak etnonímot, míg a kuman terminus teljesen eltűnt a használatból, annak változatát, a kun szót csak a magyarországi kunok őrizték meg önelnevezésükként. ♦

A szerző turkológus, történész, akadémikus, professor emeritus

Nagykunsági arcok a 19. század végéről